

## СПІВВІДНОШЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ ТА СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

### CORRELATION BETWEEN THE SUBJECT OF A CRIME AND THE WAY OF COMMITTING A CRIME

Макодзьоб А.В.,

*аспірант кафедри кримінального права № 1  
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена комплексному дослідженню співвідношення (взаємозв'язок і розмежування) предмета злочину як ознаки об'єкта складу злочину і способу вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Проаналізовано подібні властивості цих ознак та їхні відмінності, взаємна залежність та розмежування. Окреслено вплив предмета злочину та способу вчинення злочину на тлумачення (з'ясування змісту) інших ознак елементів складів злочину. Вироблений системний підхід до оцінки ролі (значення) предмета злочину та способу вчинення злочину в науці кримінального права та слідчо-судовій практиці.

**Ключові слова:** предмет злочину, спосіб вчинення злочину, ознака, склад злочину, співвідношення, розмежування.

Статья посвящена комплексному исследованию соотношения (взаимосвязи и разграничения) предмета преступления как признака объекта состава преступления и способа совершения преступления как признака объективной стороны состава преступления. Проанализированы схожие характеристики этих признаков и их отличия, взаимная зависимость и разграничение. Определено влияние предмета преступления и способа совершения преступления на толкование (установление содержания) иных признаков элементов состава преступления. Разработан системный подход к оценке роли (значения) предмета преступления и способа совершения преступления в науке уголовного права и следственно-судебной практике.

**Ключевые слова:** предмет преступления, способ совершения преступления, признак, состав преступления, соотношение, разграничение.

The article deals with the comprehensive study of the correlation (interrelation and delineation) between the subject of a crime as a sign of the object of the crime and the way of committing a crime as a sign of the objective side of the crime. The similar properties of these signs and their differences, mutual dependence and delineation are analyzed. The influence of the subject of a crime and the way of committing a crime on the interpretation (clarification of the content) of other signs of the elements of the composition of a crime is outlined. A systematic approach to the assessment of the role (significance) of the subject of a crime and the way of committing a crime in the science of criminal law and investigative trial practice has been developed. The division of objects of a crime into types according to different classification criteria gives reason to a more thorough understanding of the content and scope of the concept of the object of a crime, its essence, main characteristics and criminal law significance for the qualification of a crime, the imposition of punishment and the application of other criminal-law measures, etc.

**Key words:** subject of crime, way of committing crime, sign, composition of crime, correlation, delineation.

**Постановка проблеми.** Щоби предмет злочину мав кримінально-правове значення, необхідно з'ясувати його місце в системі ознак елементів складу злочину та співвідношення (взаємозв'язок і відмежування) з іншими ознаками елементів складу злочину, зокрема зі способом вчинення злочину. Встановлення взаємозв'язку, подібних та відмінних характеристик предмета злочину та способу вчинення злочину має значення як для більш глибокого дослідження їхньої сутності та змісту, з'ясування їхнього кримінально-правового значення, особливостей законодавчої регламентації, застосування відповідних кримінально-правових норм та інститутів (кваліфікація злочину, призначення покарання, застосування інших заходів кримінально-правового характеру тощо).

У кримінально-правовій доктрині та слідчо-судовій практиці предмет злочину традиційно розуміється як річ матеріального світу, з певними властивостями якої кримінальний закон пов'язує наявність у діянні суб'єкта ознак конкретного складу злочину.

Спосіб вчинення злочину – це порядок, метод, послідовність рухів та прийомів, що застосовує

суб'єкт під час скоєння умисних або необережних злочинів, поєднаних із вибіркоким використанням засобів вчинення злочину [1, с. 907].

Ознаки та специфічні властивості предмета злочину здебільшого впливають на обрання суб'єктом конкретного способу вчинення злочину. Крім того, різні форми взаємодії із предметом злочину є способом злочинного впливу на об'єкт складу злочину з можливим використанням засобів та знарядь скоєння злочину. Так, ще Б.С. Нікіфоров зазначав, що шкода, яка завдається охоронюваному кримінальним законом об'єкту складу злочину, може бути спричинена не будь-якими, а лише певними діями, характер яких визначається властивостями самого об'єкта [2, с. 137].

В окремих випадках річ матеріального світу може бути предметом одного злочину і способом вчинення іншого злочину, що зумовлює необхідність її правильної кримінально-правової оцінки під час кваліфікації вчиненого. Навіть більше, у науковій літературі окремі дослідники до предмета злочину також відносили дії (діяльність) суб'єкта злочину (суб'єкта суспільних відносин, що становлять об'єкт складу злочину) [3; 4, с. 291].

Зазначене та проведенне дослідження дає підставу говорити про **актуальність, важливість і значущість дослідження** співвідношення предмета злочину та способу вчинення злочину.

**Стан дослідження.** Розробленню та вирішенню кримінально-правових проблем предмета злочину присвячували свої наукові роботи такі вчені, як: Д.С. Азаров, П.П. Андрушко, М.П. Бікмурзін, Я.М. Браїнін, В.К. Глістін, В.І. Гутов, Є.К. Каїржанов, М.Й. Коржанський, В.М. Кудрявцев, Є.В. Лашук, В.В. Кузнецов, Б.С. Нікіфоров, А.А. Музика, Г.П. Новосьолов, А.А. Піонтковський, В.І. Сахаров, В.Я. Тацій, А.Н. Трайнін, Є.А. Фролов та інші дослідники. Крім того, окремі науковці, які присвятили свої праці проблемам об'єктивної сторони складу злочину, розглядали питання способу вчинення злочину та його кримінально-правове значення. Це такі вчені, як: І.Ш. Жорданія, М.І. Ковальов, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, В.Г. Малінін, М.І. Панов, А.А. Тер-Акопов, Г.В. Тімейко й інші. Водночас проблема взаємозв'язку (співвідношення) предмета злочину та способу вчинення злочину окремо системно не досліджувалася. Роботи ж наведених та інших авторів постануть науковим підґрунтям подальшого вивчення зазначених ознак елементів складу злочину.

**Метою і завданням** статті є комплексне дослідження взаємозв'язку (співвідношення та розмежування) предмета злочину та способу вчинення злочину, висвітлення аспектів впливу цих ознак на тлумачення інших ознак елементів складу злочину та застосування кримінально-правових норм та інститутів.

**Виклад основного матеріалу.** У Кримінальному кодексі (далі – КК) України 2001 р. не міститься нормативного визначення понять «предмет злочину» і «спосіб вчинення злочину», проте ці терміни живаються у статтях як Загальної, так і Особливої частин КК. Наприклад, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 96-2 КК, спеціальна конфіскація застосовується коли гроші, цінності й інше майно були *предметом злочину*, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а коли його не встановлено, переходять у власність держави. Згідно із ч. 1 ст. 350 КК, передбачена кримінальна відповідальність за погрозу вбивством, завданням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням чи пошкодженням майна загальнонебезпечним *способом* щодо службової особи чи її близьких, або щодо громадянина, який виконує громадський обов'язок, застосовану з метою припинення діяльності службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, або зміни її характеру в інтересах того, хто погрожує.

1. У загальному понятті складу злочину предмет злочину та спосіб вчинення злочину є *факультативними* ознаками відповідних елементів складу злочину – об'єкта складу злочину й об'єктивної сторони складу злочину. Водночас варто зауважити, що окремі дослідники розглядають предмет злочину як факультативну ознаку об'єктивної сторони складу злочину. Зокрема, А.Н. Трайнін стверджував,

що предмет злочину – це ті речі, у зв'язку з якими чи щодо яких вчиняється злочин, однак, на відміну від об'єкта злочину, предмету не завдається шкода. Науковець розглядав предмет злочину не у зв'язку з об'єктом складу злочину, а як факультативну ознаку об'єктивної сторони складу злочину [5, с. 178–179].

В окремих складах злочинів, передбачених у диспозиціях статей (частин статей) Особливої частини КК, предмет та спосіб є обов'язковими (основними) ознаками об'єкта, отже, об'єктивної сторони складу злочину (наприклад, предметом злочину є чуже майно, а способом вчинення злочину є таємний спосіб викрадення предмета злочину, тобто майна (ч. 1 ст. 185 КК) тощо).

Питання взаємозв'язку й відмежування предмета злочину та способу вчинення злочину насамперед доцільно розглядати щодо випадків, коли вони є обов'язковими ознаками відповідних елементів складів конкретних злочинів. Водночас, як зазначається в науковій літературі, у таких випадках спосіб завжди співвідноситься із предметом через дію, є «засобом» її вчинення. Виконання дії відповідним способом означає також вплив на предмет злочину, що призводить до спричинення шкоди об'єкту складу злочину. У закінченому складі злочину завжди є поєднання суспільно небезпечної дії і способу її вчинення із предметом злочину [6, с. 353–354].

2. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину в науці кримінального права традиційно відносять до *об'єктивних* ознак складу злочину. Так, оскільки предмет злочину – це явище (річ) матеріального (об'єктивного) світу, яке сприймається органами чуття, то можна дійти висновку, що він належить до об'єктивних ознак складу злочину, які характеризують такий елемент складу злочину, як об'єкт. У зв'язку з тим, що спосіб вчинення злочину – це певний порядок, метод, послідовність рухів та прийомів, які суб'єкт використовує під час вчинення конкретного злочину, враховуючи те, що він органічно притаманний діянню, конкретизує його, спосіб також належить до об'єктивних ознак складу злочину, які характеризують такий елемент складу злочину, як об'єктивна сторона.

Незважаючи на те, що відповідно до ч. ч. 2–3 ст. 24 КК, умисел наявний, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або не бажала, але свідомо припускала їх настання, усі об'єктивні ознаки складу умисного злочину, зокрема предмет і спосіб, мають охоплюватися умислом суб'єкта. Крім того, варто зазначити, що здебільшого предмет злочину і спосіб вчинення злочину притаманні саме умисним злочинам.

3. Сутність способу вчинення злочину полягає в тому, що він становить операційний (динамічний) аспект виконання злочинної дії, вказує на те, як, яким чином, шляхом використання яких сил, прийомів, засобів та в яких об'єктивно-предметних умовах ця дія виконується. Найбільш поширеними способами вчинення злочину, відображеними і закріпленими

в нормах КК, є такі: фізичне насильство (завдання ударів, побоїв, спричинення тілесних ушкоджень), психічне насильство (погроза застосування фізичного насильства, вчинення інших протиправних насильницьких дій, шантаж), обман, зловживання довірою, загальнонебезпечний, жорстокий чи особливо жорстокий спосіб тощо [1, с. 907].

Предмет злочину є речовою (матеріальною) ознакою. Аналіз складів конкретних злочинів, передбачених у статтях (частинах статей) Особливої частини КК, свідчить про те, що певні речі матеріального світу визнаються законодавцем предметом злочину з урахуванням їхнього особливого правового режиму, зумовленого корисними (гроші, цінності, твори мистецтва) чи шкідливими (вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини чи вибухові пристрої) властивостями, та з урахуванням їхніх економічних (вартісних) характеристик. Саме ці властивості предмета злочину є тими чинниками, щодо яких або шляхом впливу на які вчиняється злочин. Ці властивості здебільшого зумовлюють обрання конкретного способу скоєння злочину. Як зазначається в кримінально-правовій літературі, зі встановлення предмета злочину в багатьох випадках починається процес з'ясування характеру самого посягання, а також способів його впливу на об'єкт складу злочину [1, с. 787]. Отже, предмет злочину є однією з умов, причин, детермінант обрання суб'єктом конкретного способу вчинення злочину.

4. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину впливають на визначення ступеня тяжкості злочину. Ці ознаки враховуються для визначення (встановлення) як типового ступеня тяжкості певної категорії (виду) злочинів (наприклад, відповідно до прим. 3 до ст. 185 КК, у ст. ст. 185–191, 194 КК у великих розмірах визнається злочин, скоєний однією особою чи групою осіб, на суму, яка у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (далі – нмдг) на момент вчинення злочину; згідно з п. п. 4, 5 ч. 2 ст. 115 КК, спосіб вчинення умисного вбивства (з особливою жорстокістю та способом, небезпечним для життя багатьох осіб) впливає на ступінь тяжкості даних категорій вбивств), так і індивідуального ступеня тяжкості конкретного злочину, вчиненого певним суб'єктом.

Навіть більше, як зазначала Л.М. Кривоченко, характер суспільної небезпечності (тяжкості) виду злочину та конкретного випадку його вчинення визначається спрямованістю діяння проти того чи іншого об'єкта (*предмет*) злочину, важливістю та значенням його в системі суспільних відносин, характером шкоди, що спричиняється, а ступінь суспільної небезпечності злочину відображено в ступені тяжкості шкоди, *способі* вчинення злочину тощо [7, с. 166].

5. Предмет злочину та спосіб скоєння злочину можуть виступати *кваліфікуючими* (особливо кваліфікуючими) ознаками складу конкретного злочину. Наприклад, матеріали із закликами до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади предметом

злочину є кваліфікуючим предметом дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, або на захоплення державної влади (ч. 2 ст. 109 КК); застосування насильства, знищення чи пошкодження майна, погроза застосування насильства або знищення чи пошкодження майна є кваліфікуючим способом перешкодження здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму, чи діяльності офіційного спостерігача (ч. 2 ст. 157 КК).

Сьогодні предмет злочину та спосіб вчинення злочину не передбачені як привілейовані ознаки жодного складу злочину, визначеного в статтях (частинах статей) Особливої частини КК.

6. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину можуть характеризуватися *оціночними* ознаками [8, с. 66]. Наприклад, предметом злочину, передбаченого в ст. 193 КК, що характеризується оціночною ознакою, є знайдене чи таке, що випадково опинилося в особи, чуже майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність; способом вчинення згвалтування, що характеризується оціночною ознакою, є використання безпорадного стану потерпілої особи (ст. 152 КК).

7. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину можуть бути *бланкетними* ознаками [9, с. 184]. Наприклад, предметом злочину, передбаченого ст. 201 КК, що характеризується бланкетною ознакою, є вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації; способом примушування давати показання під час допиту, що характеризується бланкетною ознакою, є незаконні дії з боку прокурора, слідчого або працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність (ч. 1 ст. 373 КК).

8. Оскільки і предмет злочину, і спосіб вчинення злочину є об'єктивними ознаками складу злочину, то в слідчо-судовій практиці трапляються *помилки суб'єкта злочину в предметі та способі вчинення злочину*, що має принципове значення для кваліфікації. У такому разі необхідно використовувати правила кваліфікації, що розроблені в доктрині кримінального права й апробовані слідчо-судовою практикою.

Так, у разі неправильного уявлення суб'єкта злочину про ті речі матеріального світу, з ознаками яких закон пов'язує кваліфікацію діяння особи, має місце помилка в предметі злочину, за наявності якої вчинене підлягає кваліфікації як замах на злочин, на який було спрямовано умисел суб'єкта злочину.

У разі неправильного уявлення суб'єкта злочину про метод, порядок, послідовність рухів та прийомів, що застосовує суб'єкт під час скоєння злочину, може мати місце помилка в способі вчинення злочину. Наприклад, якщо суб'єкт вважає, що вчиняє вбивство способом, небезпечним для життя багатьох осіб, а насправді спосіб, що був застосований, не мав такої властивості, вчинене суб'єктом діяння необ-

хідно кваліфікувати відповідно до змісту та спрямованості умислу, а саме як замах на той злочин, який він планував вчинити, замах на вчинення вбивства таким способом. Кваліфікація скоєного в разі помилки суб'єкта в способі вчинення злочину також може залежати від причин появи такої помилки – вибачальна або невибачальна помилка.

9. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину можуть характеризуватися як *кількісними* (наприклад, предметом злочинів, передбачених у ст. ст. 185, 186, 189, 190 КК, що характеризується кількісною ознакою, є чуже майно в значному, великому й особливо великому розмірах; способом вчинення злочину, передбаченого в ст. 120 КК, що характеризується кількісною ознакою, є систематичне приниження людської гідності), так і *якісними* ознаками (наприклад, предметом злочину, передбаченого в ст. 193 КК, що характеризується якісною ознакою, є знайдене чи таке, що випадково опинилося в особі, чуже майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність; способом вчинення злочину, передбаченого в ч. 2 ст. 121 КК, що характеризується якісною ознакою, є спосіб, що має характер особливого мучення).

10. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину мають значення для *тлумачення* (з'ясування змісту) відповідних ознак елементів складу злочину. Наприклад, за допомогою предмета злочину можна встановити об'єкт та ознаки об'єктивної сторони складу конкретного злочину. Як зазначається в кримінально-правовій доктрині, якщо предмет, що входить у структуру суспільних відносин, які є об'єктом складу злочину, збігається із предметом злочину, то ознаки останнього визначають об'єкт складу злочину (наприклад, предметом злочинів, передбачених у ст. ст. 185–187, 191, 193–197 КК, є чуже майно, яке є невід'ємною частиною відносин власності). Якщо ж предмет злочину не збігається із предметом суспільних відносин, його встановлення ще не дає однозначної відповіді на питання про те, які суспільні відносини є об'єктом цього складу злочину. У такому разі необхідно використовувати категорію «соціальний інтерес», тобто встановлювати об'єкт через ті чи інші інтереси суб'єктів (учасників) суспільних відносин [10, с. 192–194].

У структурі складу злочину спосіб, внутрішньо притаманний діянню, становить його специфічний «операційний» зміст, конкретизує діяння, є його якісною характеристикою, визначає форму діяння та злочину загалом [1, с. 907]. Наприклад, відповідно до абз. 1 п. 13 постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ПВСУ) «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17, способом масового знищення звірів, птахів, риби, інших видів тваринного світу (ч. 2 ст. 248 та ч. 2 ст. 249 КК) вважаються такі *дії*, які здатні спричинити чи спричинили загибель великої кількості представників дикої фауни, знищення популяції або певного виду тваринного світу в тій чи іншій місцевості, чи водоймі (застосування отруйних або вибухових речовин,

газу, диму, електроструму, автоматичної зброї, спрямування стада тварин на болото, тралення риби за допомогою заборонених прийомів тощо).

Водночас інші ознаки елементів складу злочину впливають на тлумачення (з'ясування змісту) предмета злочину та способу його вчинення. Наприклад, відповідно до абз. 2 п. 13 наведеної постанови ПВСУ, під час вирішення питання про те, чи здійснювалося незаконне полювання або рибальство способом масового знищення, треба ретельно досліджувати характерні властивості застосованих *знарядь*, зокрема їхню руйнівну силу, характер взаємодії з навколишнім середовищем, обсяги шкідливого впливу на довкілля тощо.

11. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину можуть виступати *критеріями відмежування злочину від іншого правопорушення* (наприклад, майно, вартість якого на момент вчинення діяння не перевищує 0,2 нмдг, може бути предметом адміністративного правопорушення, передбаченого в ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а майно, вартість якого перевищує 0,2 нмдг, може бути предметом злочинів, передбачених у ст. ст. 185, 190, 191 КК; таємний спосіб викрадення чужого майна може свідчити про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого в ст. 51 КУпАП, відкритий спосіб викрадення чужого майна вказує на вчинення злочину, передбаченого в ст. 186 КК).

12. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину можуть бути *критеріями розмежування злочинів* (наприклад, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини можуть бути предметом контрабанди (ст. 201 КК), а наркотичні засоби можуть бути предметом контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів чи прекурсорів, або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК); насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, є способом вчинення злочину, передбаченого в ч. 2 ст. 186 КК, водночас насильство, яке є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, є способом скоєння злочину, передбаченого в ст. 187 КК).

Доцільно звернути увагу на те, що коли предмет злочину та (або) спосіб вчинення злочину є єдиною ознакою розмежування складів конкретних злочинів, то вони підлягають безпосередній регламентації в диспозиції статті (частина, пункт статті) Особливої частини КК.

13. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину дають можливість *відмежувати основний склад злочину від кваліфікованого складу злочину*. Наприклад, майно, вартість якого на момент вчинення злочину становить від ста до двохсот п'ятдесяти нмдг, може бути предметом кваліфікованих складів крадіжки (ч. 3 ст. 185 КК), грабежу (ч. 3 ст. 186 КК), вимагання (ч. 2 ст. 189 КК) та шахрайства (ч. 2 ст. 190 КК), а майно, вартість якого на момент вчинення злочину становить до 100 нмдг, може бути предметом основних складів наведених злочинів; насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, є способом скоєння злочину, передбаченого в ч. 3 ст. 189 КК, погроза

насильством над потерпілим чи його близькими родичами, обмеженням прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодженням чи знищенням їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошенням відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці, є способом вчинення злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 189 КК.

14. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину в окремих випадках мають значення для встановлення *моменту закінчення злочину та визначення виду злочину* (закінчений (ч. 1 ст. 13 КК) або незакінчений злочин (ч. 2 ст. 13 КК)). Якщо злочин скоєний із конкретизованим (визначеним) умислом, характеристика (розмір, вартість) предмета була конкретизована у свідомості суб'єкта, то вчинення злочину щодо предмета меншої вартості (розміру) зумовлює необхідність кваліфікації вчиненого як незакінченого злочину. Якщо спосіб є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, то для кваліфікації вчиненого як замаху на злочин його встановлення є обов'язковим. Тобто і в разі вчинення замаху на злочин із формальним складом, і в разі скоєння замаху на злочин із матеріальним складом необхідне встановлення способу вчинення злочину в діянні суб'єкта. Винятком із цього правила є окремі види помилки суб'єкта під час вчинення злочину.

Крім того, якщо предмет та (або) спосіб вчинення злочину передбачені в диспозиції статті (частина, пункт статті) Особливої частини КК як альтернативні, то для кваліфікації злочину як закінченого достатньо встановлення наявності у вчиненому суб'єктом конкретному злочині одного з альтернативно передбачених предметів та (або) способів.

15. В окремих випадках конкретна річ матеріального світу може бути предметом одного злочину та способом вчинення іншого злочину. Наприклад, підроблений офіційний документ є предметом злочину, передбаченого в ст. 358 КК, а його використання під час заволодіння чужим майном шляхом обману є способом шахрайства (ст. 190 КК); вибухові речовини в разі їх викрадення є предметом злочину, передбаченого в ст. 262 КК, а їх використання для вчинення умисного вбивства є способом скоєння злочину, передбаченого в п. 5 ч. 2 ст. 115 КК. Гроші, цінності й інше майно підлягають спеціальній конфіскації, якщо вони призначалися для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення (п. 2 ч. 1 ст. 96–1 КК), фактично були способом схилення (підбурювання) до злочину.

Варто зазначити, що спосіб вчинення злочину характеризується динамічним станом, оскільки використовується суб'єктом для скоєння злочину, посягання на об'єкт складу злочину. Водночас під час вчинення злочину активні дії (спосіб) можуть бути спрямовані і на предмет злочину, який належить до сфери суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом і яким спричиняється шкода (загроза її спричинення), і є матеріальним

приводом (умовою) існування та функціонування таких суспільних відносин. Спосіб же вчинення злочину завжди перебуває поза сферою об'єкта складу злочину, не пов'язаний із тими суспільними відносинами, яким спричиняється шкода суспільно небезпечним посяганням.

Наведене дає підставу стверджувати, що предмет злочину та спосіб вчинення злочину мають принципове значення для кваліфікації вчиненого і вирішення питань про наявність одиничного злочину чи множинності (сукупності) злочинів.

16. Предмет злочину та спосіб злочину доцільно враховувати під час подолання *конкуренції кримінально-правових норм* (загальна та спеціальна норми, норма-частина та норма-ціле, спеціальні норми); кваліфікації множинності (сукупності) злочинів та відмежування сукупності злочинів від одиничного ускладненого *складеного* (складного) злочину. Наприклад, відповідно до абз. 1 п. 11 постанови ПВСУ від 4 червня 2010 р. № 7, «якщо у складі злочину передбачене діяння, яке в поєднанні з іншими обставинами завжди утворює склад іншого злочину (наприклад, зміст діяння полягає у застосуванні фізичного насильства при вчиненні певного злочину), то питання про його кримінально-правову оцінку необхідно вирішувати з урахуванням того, наскільки охоплюється складом цього злочину таке діяння, а також з урахуванням змісту санкцій відповідних статей (частин статей) Особливої частини КК».

17. Предмет злочину та спосіб вчинення злочину впливають на *призначення покарання*. Водночас доцільно зазначити, що предмет злочину не передбачений ні в приблизному переліку обставин, що пом'якшують покарання (ч. 1 ст. 66 КК), ні у вичерпному переліку обставин, що обтяжують покарання (ч. 1 ст. 67 КК), тобто в законодавстві відсутня безпосередня вказівка на врахування предмета злочину під час призначення покарання. Навпаки, відповідно до п. п. 10 та 12 ч. 1 ст. 67 КК, вчинення злочину з особливою жорстокістю та вчинення злочину загальнонебезпечним способом є обставинами, що обтяжують покарання, які суд зобов'язаний враховувати під час призначення покарання (ч. 2 ст. 67 КК).

**Висновки.** Проведене дослідження дає підстави стверджувати таке:

1. Предмет злочину як ознака об'єкта складу злочину і спосіб вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони складу злочину взаємопов'язані, мають подібні властивості та принципові відмінності, що визначають їх незбіг, неможливість отождолення та належність до різних елементів складу злочину.

2. Предмет злочину є однією з умов, причин, детермінант обрання суб'єктом конкретного способу вчинення злочину, деякою мірою зумовлює його вид (характер) та інтенсивність (ступінь) реалізації. Вплив на окремі предмети злочину, як і посягання на окремі об'єкти складу злочину, можливий лише певним способом вчинення злочину.

3. Взаємодія та відмінності предмета злочину і способу вчинення злочину впливають на з'ясування

змісту (тлумачення) цих та інших ознак елементів складу конкретного злочину, визначають особливості їх законодавчої регламентації.

4. Співвідношення (взаємозв'язок та відмінності) предмета злочину і способу вчинення злочину зумов-

лює механізм спричинення шкоди об'єкту складу злочину, що впливає на застосування кримінально-правових норм та інститутів (кваліфікацію злочину, призначення покарання, застосування інших заходів кримінально-правового характеру).

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17: Кримінальне право. Х.: Право, 2017. 1064 с.
2. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. М.: Госюриздат, 1960. 228 с.
3. Кудрявцев В.Н. О соотношении объекта и предмета преступления по советскому уголовному праву. URL: <http://znaniium.pf/bookread2.php?book=752255>.
4. Герцензон А.А. Уголовное право. Часть общая: учеб. пособие. М.: РИО ВЮА, 1948. 496 с.
5. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления. *Избранные труды* / А.Н. Трайнин. СПб.: Юрид. центр «Пресс», 2004. 898 с.
6. Панов М.І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства. К.: Ін Юре, 2010. 812 с.
7. Кривоченко Л.М. Вибрані праці / упоряд.: Р.С. Орловський, О.В. Ус; відп. за вип. Р.С. Орловський. Х.: Право, 2016. 648 с.
8. Ус О.В. Кваліфікація злочину, склад якого містить оціночну ознаку. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 2. Т. 2. С. 63–67.
9. Ус О.В. Кваліфікація злочину, передбаченого бланкетною диспозицією. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Ч. 2. С. 179–186.
10. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: моногр. Х.: Право, 2016. 256 с.